

BESLUT
2025-09-18

Dnr SU FV-2114-25

Områdesnämnden för humanvetenskap

Stefan Helgesson
Vicerektor

Socialdepartementet
Regeringskansliet

Handläggare:
Karolina Alveryd

Yttrande över remiss: Digital teknik på lika villkor – en reglering för socialtjänsten och verksamheten enligt LSS (SOU 2025:39)

Områdesnämnden för humanvetenskap har ombetts att till Socialdepartementet inkomma med synpunkter på remiss av betänkandet *Digital teknik på lika villkor – en reglering för socialtjänsten och verksamheten enligt LSS (SOU 2025:39)*. Betänkandet har remitterats till Juridiska fakulteten och Samhällsvetenskapliga fakulteten. Synpunkter har inkommit från Juridiska fakulteten och Samhällsvetenskapliga fakulteten och redovisas i bifogade bilagor, som utgör områdesnämndens svar.

Stefan Helgesson

Karolina Alveryd

Juridiska fakultetskansliet

Områdesnämnden för humanvetenskap

Remiss av Digital teknik på lika villkor – en reglering för socialtjänsten och verksamheten enligt LSS (SOU 2025:39)

A. Bakgrund

Utredningen om digital teknik har haft i uppgift att utreda behovet av en rättsligt enhetlig reglering för användningen av digital teknik inom socialtjänsten och lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Digitaliseringens möjligheter har hittills reglerats i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, vad avser insatser inom äldreomsorgen. Utredningen konstaterar att samma möjligheter bör gälla för alla persongrupper, inklusive personer med nedsatt beslutsförmåga och barn.

Utredningen föreslår att en generell och teknikneutral reglering införs för alla insatser enligt SoL och LSS. Detta föreslås ske genom att kompletterande bestämmelser införs i respektive lag så att det inte föreligger några hinder mot att använda digital teknik vid insatser.

Utredningen betonar att användningen av den digitala tekniken måste stå i överensstämmelse med GDPR (dvs. EU:s dataskyddsförordning), särskilt principerna om laglighet, ändamålsbegränsning och dataminimering. För mer känsliga tekniker föreslås därför särskilda skyddsåtgärder genom socialtjänstens registerlagstiftning.

Utredningen betonar vidare att barns rätt till delaktighet och samtycke alltid ska beaktas utifrån ålder och mognad, och att även personer med nedsatt beslutsförmåga ska ges inflytande och självbestämmande. Utredningen bedömer att nuvarande reglering vad avser dessa persongrupper är tillräcklig och att det därför inte behövs någon kompletterande reglering.

B. Bedömning

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet tillstyrker utredningens förslag. Fakultetsnämnden har inget att erinra mot hur utredningen beskriver rättsläget.

Utredningens förslag om endast en begränsad kompletterande reglering är adekvat då nu gällande rätt redan säkerställer den enskildes rätt till inflytande och medbestämmande vid en utvidgning av möjligheten att använda digital teknik vid insatser enligt SoL och LSS. De särskilda skyddsåtgärder genom socialtjänstens registerlagstiftning som föreslås kan anses komplettera GDPR:s gällande reglering vad avser rätt till skydd för den personliga integriteten.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av prodekanus, professor Pernilla Leviner. Yttrandet har beretts av professor Jaan Paju. Föredragande har varit utredare Karolina Alveryd. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Pernilla Leviner

Karolina Alveryd

Stockholms
universitet

BESLUT

2025-09-09

Dnr SU FV-2114-25

Kay Artle
Handläggare
Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden

Socialdepartementet

Remissvar: Digital teknik på lika villkor – En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS (SOU 2025:39)

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Stockholms universitet har fått möjlighet att yttra sig över remissen Digital teknik på lika villkor – En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS (SOU 2025:39)

Synpunkter har lämnats av Institutionen för socialt arbete vilket utgör Samhällsvetenskapliga fakultetsnämndens svar, se bilaga.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus Yvonne Svanström. Föredragande har varit handläggare Kay Artle

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden

Remissvar

2025-09-09

Dnr SU FV-2114-25

Kay Artle
Handläggare
Områdeskansliet för humanvetenskap

Socialdepartementet

Remissvar: Digital teknik på lika villkor – En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS (SOU 2025:39)

Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet har tagit del av betänkandet Digital teknik på lika villkor – En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS (SOU 2025:39). Vi har valt att i vårt remissvar särskilt fokusera på de delar av förslagen som rör insatser för vuxna personer.

Sammanfattning

Institutionen ställer sig i huvudsak positiv till utredningens ambition om att skapa ett generellt lagstöd för digital teknik vid insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Vi ser potential för digital teknik att bidra till ökad självständighet och livskvalitet, under förutsättning att den enskildes önskemål är styrande och att användningen av digital teknik baseras på överväganden kring insatsernas karaktär. Institutionen ställer sig överlag positiv till att personer med nedsatt beslutsförmåga ska kunna erbjudas digitala insatser på lika villkor, men författningsförslagen innehåller betydande oklarheter.

Vi vill samtidigt framhålla behovet av en mer vetenskapligt grundad analys av de konsekvenser som kan följa av ökad digitalisering, särskilt i relation till frågor om individens självbestämmande och livssituation, omsorgens kvalitet, personalens arbetssituation, liksom rättssäkerhet, sekretess och

integritet. Vi ser även risker kopplade till den växande rollen för privata teknikleverantörer inom området.

I korthet innehåller remissvaret nedanstående punkter (se motsvarande rubrik för ytterligare synpunkter):

1. Vi *tillstyrker med reservation* förslaget om ett generellt lagstöd för digital teknik i insatser enligt SoL och LSS.
2. Vi *tillstyrker med reservation* förslaget om ökad tillgång till insatser med digital teknik, inklusive för personer med nedsatt beslutsförmåga.
3. Vi *tillstyrker* förslaget om särskilda regler för integritetsskydd, men efterlyser tydligare riktlinjer och kontrollmekanismer.
4. Vi *tillstyrker* förslaget om krav på samtycke, men understryker behovet av att säkerställa den enskildes reella inflytande och självbestämmande – särskilt i fall av personer med nedsatt beslutsförmåga.
5. Vi ser behov av en mer nyanserad analys av privata teknikleverantörers roll, särskilt gällande dataskydd, öppenhet och behovet av oberoende kontrollmekanismer.
6. Vi menar att utredningen i flera delar har ett ensidigt fokus på potentiella effektiviseringsvinster och ekonomiska aspekter. Vi saknar en vetenskaplig översikt och problematisering av de konsekvenser digital teknik kan få för omsorgens kvalitet, samt för hjälptagare, personal och anhöriga.

Specifika synpunkter

1. Generellt lagstöd för digital teknik

Vi tillstyrker förslaget att införa ett generellt lagstöd som möjliggör användning av digital teknik inom alla insatser enligt SoL och LSS, eftersom det möjliggör framtida utveckling utan behov av återkommande lagändringar. Samtidigt medför ett generellt lagstöd risker, då inte all teknik är likvärdig ur integritetssynpunkt. För särskilt intrångsgivande teknik, såsom monitorering, sensorering och positionering, krävs särskilda skyddsåtgärder, tydligare reglering och återkommande tredjepartsgranskning.

Vi vill särskilt lyfta risken att författningsförslagen kan innebära att kommuner tolkar SoL:s krav på ”skäligen levnadsförhållanden” som att digital teknik kan utgöra en lägstanivå, även i situationer där den enskilde uttrycker en önskan om fysiska insatser. Denna risk förstärkts av SKR:s strategi ”digitalt först” för att hantera personalförsörjningen i äldreomsorgen, där kommuner vägleds i att erbjuda vissa insatser digitalt i första hand (SKR, 2024). Ett sådant förhållningssätt innebär en risk att ekonomiska övervägande väger tyngre än den enskildes önskemål. Det måste därför framgå tydligt att insatser med digital teknik är frivilliga och förutsätter aktivt medbestämmande. Vi vill därför vill understryka att ett generellt lagstöd måste kompletteras med föreskrifter som tydligt reglerar frivillighet, självbestämmande och begränsningar vid användning av teknik som kan innebära betydande intrång i den personliga integriteten.

Vi vill också betona att det bör framgå tydligt att digital teknik omfattas av samma krav på kvalitet och rättssäkerhet som annan verksamhet enligt SoL och LSS. Ett förtydligande i lagstiftningen kan motverka risken att reglerna om kvalitet uppfattas som sekundära.

2. Fler som vill ska få tillgång till digital teknik

Vi tillstyrker förslaget att fler personer, inklusive personer med nedsatt beslutsförmåga, ska ges tillgång till insatser med digital teknik. Tillgång till insatser på jämlika villkor är en viktig princip, men användningen av digital teknik för personer med nedsatt beslutsförmåga väcker särskilda frågor om samtycke, självbestämmande och risk för tvång. Det finns en risk att tekniken används för att tillgodose organisatoriska behov snarare än individens önskemål eller behov. Vi vill därför understryka vikten av att säkerställa reellt självbestämmande och att alltid utgå från den enskildes vilja. Den enskildes vilja måste alltid respekteras, och vid tveksamhet om samtycke bör en restriktiv hållning gälla.

Vi vill också understryka att digital teknik endast kan bli tillgänglig på lika villkor om den tekniska infrastrukturen är tillräcklig. Idag råder betydande skillnader i tillgången till stabil internetuppkoppling mellan olika delar av landet. Mot bakgrund av målsättningen att tekniken ska vara tillgänglig för

fler av de som vill är det därför nödvändigt att beakta detta, och att systematiskt utvärdera hur infrastrukturen kan stärkas.

3. Integritetsskydd och personuppgiftsbehandling

Vi tillstyrker förslaget att användning av digital teknik som möjliggör monitorering, sensorering eller positionering ska omfattas av tydliga integritetsskydd där:

- endast nödvändiga personuppgifter får behandlas.
- uppgifter får inte lagras längre än nödvändigt.
- samtycke ska alltid inhämtas både från den enskilde och från närstående som stadigvarande sammanbor.

Vår invändning är att utredningen inte tillräckligt problematiserar de stora integritetsintrång som digital teknik kan innebära. Riskerna för dataläckage, obehörig åtkomst och sekundär användning av uppgifter är svår att överblicka, särskilt i de fall som vård- och omsorgsinsatser utförs av privata aktörer. Här behövs tydligare regelverk, återkommande tredjepartsgranskning och sanktioner vid bristande efterlevnad. Utredningen problematiserar inte heller i tillräcklig utsträckning hur monitorering, sensorering och positionering indirekt kan innebära integritetsintrång för personalen i verksamheterna genom ökad övervakning.

4. Samtycke och nedsatt beslutsförmåga

Institutionen tillstyrker i huvudsak förslaget om särskilda regler när insatser enligt SoL och LSS ges med digital teknik som är särskilt integritetskänslig. Vi delar utredningens bedömning att dagens lagstiftning kring samtycke och självbestämmande för personer med nedsatt beslutsförmåga är bristfällig och otillräcklig. Samtidigt vill vi reservera oss mot att författningsförslagen fortfarande lämnar kvar oklarheter, bland annat kring ansvarsfördelning, rättssäkerhet och hur samtycke ska hanteras i praktiken.

Institutionen ser behov av fördjupade etiska resonemang och en analys av de värdekonflikter som kan uppstå vid bedömning av nedsatt beslutsförmåga och vid användningen av digital teknik för denna grupp. Vi ställer oss kritiska till

utredningens slutsats att sådana bedömningar inte innebär myndighetsutövning och därför kan utföras av privata aktörer. Detta riskerar att skapa oklarheter kring ansvarsfördelning och brister i rättssäkerheten. Det finns även risk för intressekonflikt om privata utförare kan ha ekonomiska eller organisatoriska incitament som påverkar bedömningen, t ex när teknikanvändning kan spara resurser. Avsaknaden av ett tydligt regelverk för vem som ska utföra bedömningarna, hur de ska utföras och vilken kompetens som krävs kan i sig innebära en risk för ojämlik tillgång till digital teknik.

Digital teknik kan ge ökad trygghet och självbeständighet för individen, men innebär också stora integritetsrisker. Personer med nedsatt beslutsförmåga kan ha svårt att förstå, ifrågasätta eller motsätta sig teknik, och deras beslutsförmåga kan förändras över tid. Personer kan med handling eller kroppsspråk visa att de inte längre accepterar viss teknik, t ex genom att täcka över eller stänga av teknik, vägra bära GPS eller uttrycka obehag. Om dessa signaler inte uppmärksammas eller respekteras riskerar tekniken att bli ett tvång. Detta är problematiskt om organisatoriska mål om effektivisering är styrande och väger tyngre än individens rätt till privatliv, men också i relation till personalens kompetens och tidspress i arbetet. Förslagen bör därför kompletteras med strategier för att stärka personalens kompetens och arbetsmiljön, samt med ett metodstöd för personal för att kunna stödja personer med nedsatt beslutsförmåga.

Vi delar utredningens uppfattning att beslutsförmåga bör bedömas individuellt, i varje konkret situation. Här vill vi dock särskilt framhålla frågan om återkallat samtycke. Utredningen skriver att den enskildes förmåga att lämna samtycke och inställning till behandling av personuppgifter bör följas upp och bedömer att den redan befintliga regleringen på området är tillräcklig. Till skillnad från detta menar vi att det integritetsintrång som digital teknik innebär bör medföra högre krav på regelbundna omprövningar av samtycke, samt tydliga rutiner för hantering och dokumentation av återkallat samtycke.

Utredningen avråder från att detaljreglera hur bedömningar av samtycke utförs och vilken kompetens som krävs för att utföra dessa. Här menar institutionen att det behövs tydliga riktlinjer för bedömning av beslutsförmåga och samtycke, liksom definierade kompetenskrav för de

yrkesgrupper som ska utföra dessa bedömningar. Eftersom omsorgsarbete i stor utsträckning styrs av lokala riktlinjer, resurser och arbetssätt finns det annars en risk för ojämlik tillämpning mellan olika kommuner vad gäller tillgång till digital teknik för personer med nedsatt beslutsförmåga. För att motverka en sådan utveckling bör det rättsliga ramverket vara tillräckligt konkret eller kompletteras med nationella riktlinjer.

5. Privata teknikleverantörers roll

Vi ser behov av en mer nyanserad analys av de privata teknikleverantörernas roll, särskilt gällande dataskydd, öppenhet och behovet av oberoende kontrollmekanismer. När offentliga verksamheter blir beroende av privata teknikleverantörer riskeras kontrollen över känslig information. Vi vill därför framhålla att upphandlingar bör ställa krav på öppen källkod eller tredjepartsgranskning. Därtill menar vi att dataskydd, långsiktig förvaltning och avtalsvillkor måste vara tydligt reglerade, samt att oberoende kontrollmekanismer bör införas för att garantera efterlevnad av krav kring dataskydd, sekretess och lagring.

Detta aktualiserar även frågor om en systematisk uppföljning och utvärdering av välfärdsteknik. I fall där teknik implementeras inom ramen för tidsbegränsade och kortsiktiga projekt försvåras möjligheterna för långsiktig utvärdering. Om välfärdstekniken ska skalas upp och bli en integrerad del av verksamheten krävs därför att särskilda resurser avsätts för att säkerställa robust och kontinuerlig utvärdering. Därför vill vi understryka vikten av långsiktiga och strategiskt förankrade planer för hur välfärdsteknik ska implementeras och användas, på ett sätt som inte är avhängigt kommuners årsbaserade budgetperioder och/eller tidsbestämda avtal med teknikleverantörer. Sådana planer bör utvecklas i dialog med både vård- och omsorgspersonal och de grupper som berörs av teknikanvändningen.

Därtill vill vi betona vikten av att iaktta försiktighet avseende vilken roll teknikleverantörer och deras marknadsföring får i beslutsprocesser om införande av välfärdsteknik. De specifika lösningar som enskilda privata teknikleverantörer väljer att marknadsföra bör inte sätta premisserna för hur vård och omsorg till sårbara grupper utformas och utförs.

6. Vetenskaplighet och kritisk belysning

Institutionen framhåller vikten av att Socialtjänstlagens krav på att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet (prop. 2024/25:89) tillämpas även i detta sammanhang. I prop 2024/25:89 framhålls visserligen att avsaknad av vetenskapliga studier eller beprövad erfarenhet, eller om underlaget är begränsat, inte utgör något hinder mot att socialtjänsten ändå bedriver verksamhet inom området. Vi menar dock att utredningen i hög grad präglas av en odelat positiv inställning till digital teknik och dess effektiviseringspotential. Effekterna av digitalisering inom det sociala arbetets fält är inte entydiga och påverkar i hög grad av organisatoriska och sociala förutsättningar. Vi saknar därför en vetenskaplig översikt och problematisering av de konsekvenser digital teknik kan få för omsorgens kvalitet, samt för hjälptagare, personal och anhöriga.

Utredningen hänvisar exempelvis till studier vid Mälardalens universitet som konstaterar att det finns otillräckliga bevis för att GPS-larm och digital natttillsyn har positiva effekter på äldre personers hälsa, samt till Myndigheten för vård och omsorgsanalys (2023) som lyfter fram tecken på försämrad arbetsmiljö och minskad effektivitet. Trots detta framhålls effektivisering och positiva effekter som huvudsaklig slutsats. Vidare görs antaganden om att digital teknik kan bidra till förbättrad arbetsmiljö genom att avlasta omsorgspersonalen från vissa arbetsuppgifter, men det framgår inte i utredningen vilka uppgifter som avses. Det saknas också en analys av vilka nya arbetsuppgifter och kompetenskrav som tillkommer i och med införande av digital teknik.

Forskning visar dessutom att digitalisering kan förskjuta hemtjänstens fokus från fysiska kontakter till 'omsorg på distans', vilket riskerar att leda till ensamhet och isolering (Samén et al., 2024; Arnelid, 2025). Andra studier visar att omsorgens kvalitet och relationella aspekter riskeras när teknik införs (Grosen & Hansen, 2020; Nilsson et al. 2022; Brandser, 2023). Sammantaget finns betydande risker med en alltför förenklad bild av positiva effekter med digital teknik i omsorgen. Om effektivisering och ekonomiska vinster blir

vägledande riskerar omsorgens kvalitet och individens sociala behov att hamna i skymundan.

Institutionen vill också betona att digital teknik inte kan ses som en universallösning på demografiska utmaningar och rekryteringssvårigheter inom äldreomsorg och funktionshinderområdet. Tekniken kan i vissa fall utgöra ett komplement till omsorgen i de fall den enskilde så önskar, men måste kombineras med satsningar på personaltäthet, kompetens och arbetsvillkor. Utredningen behöver därför i större utsträckning beakta alternativa lösningar och väga in forskning som pekar på risker och negativa effekter. Författningsförslagen bör inte utformas med demografiska utmaningar eller effektiviseringskrav som primär utgångspunkt, utan med omsorgens kvalitet och individens behov i centrum. Institutionen vill därför betona vikten av fortsatt forskning på området, liksom att föreskrifter och riktlinjer utformas utifrån en mer nyanserad och aktuell bild av forskningsläget.

Slutsats

Institutionen för socialt arbete ställer sig i huvudsak positiv till utredningens ambition att skapa ett generellt lagstöd för digital teknik inom SoL och LSS, men vill framhålla att digitalisering i första hand inte ska användas som ett sätt att hantera brister i verksamheten. Vi understryker att digital teknik inte bör betraktas som att jämställa med skäliga levnadsförhållanden eller användas som ett verktyg för organisatoriska effektiviseringsmål på bekostnad av individens önskemål och att deras användning aldrig får ske på bekostnad av den enskildes självbestämmande, rättssäkerhet och integritet.

Vi ser behov av tydligare regler för samtycke och särskilda skyddsåtgärder vid användningen av teknik som riskerar intrång i den personliga integriteten samt en mer nyanserad belysning av riskerna med privata teknikleverantörers växande roll. För att digital teknik ska kunna bidra till ökad kvalitet måste den omfattas av samma krav på kvalitet och rättssäkerhet som annan verksamhet enligt SoL och LSS. Detta förutsätter långsiktiga strategier för implementering, oberoende granskning och tillgång till fungerande infrastruktur.

Slutligen vill vi framhålla behovet av en mer nyanserad inställning till digitaliseringens effekter inom vård och omsorg. Därtill saknas en tillräcklig forskningsgrund för flera av de antaganden om väntade effekter, vilket blir särskilt viktigt i relation till att socialtjänstens verksamhet ska vila på vetenskap och beprövad erfarenhet. Digital teknik kan utgöra ett komplement till den omsorg som ges, men bör kombineras med satsningar på personella resurser och organisatoriska förutsättningar som säkerställer kvalitet, socialt stöd och god arbetsmiljö. Satsningar på personalens kompetens, arbetsmiljö och villkor måste fortsatt vara en central del i utvecklingen av socialtjänsten. Vi ser också behov av statligt stöd i form av nationella riktlinjer, samt kompetens- och resurstöd, och framhåller därför att författningsförslagen behöver kompletteras med föreskrifter, riktlinjer och forskning som säkerställer att välfärdsteknik används på ett etiskt hållbart, rättssäkert och kunskapsbaserat sätt.

Rebecka Strandell och Nora Germundsson

september 2025, Stockholm

Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet